

Nr 129

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t (bilaga 13, punkterna 35 och 192) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1962/63 beräkna följande anslag, nämligen beträffande driftbudgeten under elfte huvudtiteln till Utrustning av nya mentalsjukhus m. m. ett reservationsanslag av 7 000 000 kr. samt beträffande inrikesdepartementets kapitalbudget, statens allmänna fastighetsfond, till Vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m. ett investeringsanslag av 35 000 000 kr.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 76, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 2 mars 1962, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen angivna riktlinjer för byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att

a) i huvudsaklig överensstämmelse med de principer, som legat till grund för det med Örebro läns landsting träffade avtalet om driften av Mellringe sjukhus, godkänna avtal med Gävleborgs läns landsting angående dess övertagande av driften av mentalsjukhuset i Bollnäs;

b) godkänna avtal med Grangärde kommun angående anslutning av sekundäravdelningen i Pärilby till kommunens vattenledningsverk;

dels med upplösning av samtliga kvarstående reservationer å tidigare för ändamålet anvisade anslag, till Vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m. under inrikesdepartementets kapitalbudget, statens allmänna fastighetsfond, för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 32 100 000 kr.;

dels till Kostnader för mentalsjukvårdsberedningen för budgetåret 1962/63 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 500 000 kr.;

dels till Utrustning av nya mentalsjukhus m. m. för budgetåret 1962/63 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 7 300 000 kr.;

dels ock till Vilhelmsro sjukhus: Om- och utbyggnadsarbeten under inrikesdepartementets kapitalbudget, statens allmänna fastighetsfond, för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 300 000 kr.

Propositionen

I propositionen redovisas *dels* framställningar från mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation angående vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m., *dels* förslag av medicinalstyrelsen och nämnda delegation beträffande utrustning av nya mentalsjukhus m. m., *dels ock* förslag av byggnadsstyrelsen angående viss ombyggnad vid Vilhelmsro sjukhus.

Beträffande det närmare innehållet i dessa förslag samt däröver avgivna yttranden hänvisas till propositionen s. 4—79, 91—97 samt 99.

I det följande lämnas en redogörelse för vad departementschefen anfört i anledning av föreliggande förslag.

Vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.

Av grundläggande betydelse för den byggnadsmässiga upprustningen av mentalsjukvården är att få en tillförlitlig uppskattning av vårdplatsbehovet och dess förändringar på längre sikt. Beträffande de under senare år i detta syfte verkställda undersökningarna erinras om att enligt av mentalsjukvårdsdelegationen i dess år 1958 avlämnade huvudbetänkande redovisade uppskattningar av det totala vårdbehovet icke mindre än omkring 20 procent av befolkningen beräknades vara i behov av psykiatrisk vård i någon form. Även om endast en mindre del — sammanlagt för de olika vårdformerna omkring 5 å 6 promille — skulle vara i behov av sluten vård, kan dock det anförda belysa storleksordningen av föreliggande vårdbehov inom hela mentalsjukvården. Vårdplatsbehovet inom den s. k. egentliga mentalsjukvården skulle enligt delegationens beräkningar uppgå till i genomsnitt 4 promille av befolkningen. För detta ändamål skulle sålunda — bortsett från de tre största städerna — erfordras i runt tal 24 000 vårdplatser. Som jämförelse erinras om att enligt de beräkningar som redovisades i samband med framläggandet av 1956 års s. k. reviderade generalplan, motsvarande vårdplatsbehov åren 1965 och 1970 med hänsyn tagen till inträffande förskjutningar i ålderssammansättningen uppskattades till i runda tal drygt 22 000 resp. knappt 23 000. Av sistnämnda antal beräknades 1 800 vara akuta fall och sålunda icke mindre än cirka 21 000 kroniskt sjuka.

Såsom en komplettering till nu angivna beräkningar av vårdplatsbehovet har, för att få ett om möjligt säkrare underlag vid bedömningen av det vårdplatsbehov som bör ligga till grund för principplanerna för upprust-

ningen av de särskilda mentalsjukhusen, inom mentalsjukvårdsberedningen verkställt inventeringar av samtliga patienter vid mentalsjukhusen med fördelning efter hemortslän. De härvid erhållna promillesiffrorna för vårdplatsbehovet har visat stora variationer eller från 2,7 upp till 6 promille av befolkningen.

Nu redovisade undersökningar uppvisar sålunda betydande skillnader i vårdplatsbehov inte bara de olika metoderna emellan utan också mellan olika sjukvårdsområden inbördes. I sistnämnda hänseende föreligger en klar tendens mot ett lägre vårdplatsbehov i de områden, som saknar mentalsjukhus. En genomgående tendens har vidare varit, att det faktiskt manifesterade vårdbehov som inventeringarna utvisat skulle tyda på ett lägre vårdbehov än tidigare undersökningar. Härvid bör dock beaktas den begränsning som föreligger i antalet tillgängliga vårdplatser. Inventeringarnas karaktär av stickprovsundersökningar innebär vidare en visserligen schematisk men dock betydelsefull uppskattning av det aktuella vårdplatsbehovet inom olika sjukvårdsområden, medan generalplanens beräkningar avsåg — med åldringskorrektio n — vårdplatsbehovet åren 1965 och 1970.

De olika resultat som sålunda erhållits ger anledning att bedöma vårdplatsbehovet med försiktighet. I samma riktning talar också föreliggande erfarenheter av behandlingsresultaten vid sjukhusen, den därav följande snabbt stegrade patientomsättningen och klientelförändringen mot en större andel fall med lindrigare sjukdomsbilder och mera kortvarigt vårdbehov samt den utökning av den öppna vården som kan beräknas komma till stånd.

Beträffande den ökande patientomsättningen vid sjukhusen framhålles, att denna — räknat efter antalet intagna med nytt journalnummer i procent av medelbeläggningen — under 1950-talet mer än fördubblats och år 1960 uppgick till i genomsnitt 87 procent vid primärsjukhusen. Till större delen hänför sig denna utveckling till de senaste fem åren, då omsättningen ökade från 57 procent år 1955 till nämnda 87 procent år 1960, d. v. s. med mer än 50 procent. Räknat per läkartjänst har omsättningen under sistnämnda tid — samtidigt med en cirka 35-procentig ökning av antalet läkartjänster — ökat från 78 till 87 eller med mer än 10 procent.

I motsatt riktning mot nu redovisade gynnsamt inverkan de faktorer talar emellertid å andra sidan den samtidigt snabbt pågående förskjutningen i patientgruppernas sammansättning mot en allt större andel åldringar. Med hänsyn härtill och till svårigheterna över huvud taget att på längre sikt verkställa en realistisk bedömning av vårdplatsbehovet är det synnerligen angeläget att söka ge sjukhusorganisationen en så elastisk utformning som möjligt. I detta sammanhang måste också beaktas att den närmare anknytning till kroppssjukvården, som nu alltid eftersträvas, i vissa fall redan medfört och i fortsättningen i ökad utsträckning förmodligen kommer att leda fram till en vårdorganisation med flera och mindre sjukhusenheter.

Departementschefen framhåller dock med bestämdhet att det nu sagda icke på något sätt får hindra vare sig en utomordentligt angelägen upprustning av våra befintliga mentalsjukhus eller tillkomsten av nya sådana sjukhus, främst inom de sjukvårdsområden som alltjämt saknar sådana vårdmöjligheter. I detta sammanhang framhålles också, att många sjukhus alltjämt har en besvärande överbeläggning, att samtidigt det s. k. godkända platsantalet vid sjukhusen ingalunda i och för sig ens tillnärmelsevis motsvarar nuvarande anspråk på önskvärda eller i många fall ens godtagbara beläggningsförhållanden samt att vi övergångsvis av flera skäl nödgas bibehålla åtskilliga gamla och omoderna vårdpaviljonger, som snarast borde utgå ur vårdorganisationen. Hittills verkställd genomgång av byggnadsbeståndet vid de äldre sjukhusen har visat att flera vårdpaviljonger och andra byggnader som tidigare bedömts kunna ombyggas, numera med hänsyn till byggnadernas dåliga skick och planlösning i många fall måste ersättas med nybyggnader.

Vad nu anförts leder fram till att vi bl. a. för att åstadkomma den elasticitet i sjukhusorganisationen, som i avbidan på ytterligare erfarenheter i skilda hänseenden måste anses erforderlig, bör begränsa den mera genomgripande, definitiva upprustningen av de befintliga mentalsjukhusen till det antal vårdplatser som vederbörande sjukhus under alla förhållanden kan beräknas få i en framtida vårdorganisation. Då emellertid byggnadsbeståndet framför allt vid de äldre sjukhusen genomgående är hårt förslitet, måste även återstående delar bli föremål för upprustning med sikte på fortsatt användning under en längre eller kortare övergångsperiod. Sjukhusen får på så sätt ett antal moderna effektiva vårdplatser, som antingen kan användas som kärna i ett framtida större sjukhus eller som ett fristående mindre sjukhus, därest en uppdelning på flera vårdenheter skulle visa sig mera lämplig. Den nu inom byggnadsdelegationen pågående planeringen går sålunda ut på dels att genom om- eller nybyggnader för varaktigt bruk tillskapa en kärna inom sjukhusen och dels att genom begränsade iståndsättningsåtgärder för en övergångsperiod upprusta sjukhusen i övrigt. Härvid överväges noga om det kan vara lämpligt att utnyttja gamla vårdpaviljonger för behandlingsverksamhet, arbets- och sysselsättningsterapi m. m. Vid de upprustade sjukhusen kommer med dessa utgångspunkter att finnas olika skikt, nämligen dels nybyggda vårdplatser, dels definitivt upprustade vårdplatser med en standard likvärdig med nya, dels för en längre övergångstid upprustade vårdplatser, dels för en kortare övergångsperiod upprustade vårdplatser, dels ock uppsnyggade vårdplatser, som snarast möjligt bör utgå men som tills vidare måste bibehållas i avbidan på tillkomsten av nya sjukhus och paviljonger eller som evakueringsplatser.

Av vad sålunda anförts framgår, att upprustningen av byggnadsbeståndet inom mentalsjukvården sker så att organisationen får stor elasticitet.

tet samtidigt som endast begränsade åtgärder vidtages beträffande sådana gamla vårdplatser, som helst borde utgå redan nu men som måste bibehållas under en övergångstid.

Av de nya mentalsjukhus som enligt nu gällande planer skall komma till stånd har två redan färdigställts och tagits i bruk — nämligen Gullberna sjukhus med 800 och Falbygdens med 784 vårdplatser. Ytterligare fyra sjukhus är f. n. under uppförande nämligen Mellringe sjukhus i Örebro, mentalsjukhuset i Bollnäs samt sjukhusen i Sala för högggradigt psykiskt efterblivna och i Katrineholm för s. k. psykopater. Tillkomsten av sistnämnda fyra sjukhus vilka beräknas bli färdigställda under de båda närmaste budgetåren, medför ett sammanlagt tillskott av närmare 2 200 nybyggda vårdplatser, varav 540 för psykiskt efterblivna, 250 för psykopater och återstående knappt 1 400 för egentlig mentalsjukvård. Tillkomsten av de nya sjukhusen i Sala och Katrineholm utgör betydelsefulla steg på vägen mot en bättre differentiering av patientklientelet. Ett ytterligare viktigt steg i samma riktning innebär 1961 års riksdags principbeslut om inrättande av särskilda vårdenheter för mentalt sjuka barn och ungdomar. Medel för uppförande av den första av dessa enheter vid Ulleråkers sjukhus äskas för nästa budgetår. Jämsides med tillkomsten av dessa nya sjukhus eller vårdenheter har en omfattande upprustning av de befintliga sjukhusen påbörjats och i viss utsträckning genomförts. I detta sammanhang erinras om att för uppförande av nya mentalsjukhus och upprustning av de befintliga sjukhusen sedan budgetåret 1950/51 t. o. m. innevarande budgetår anvisats tillhoppa omkring 375 000 000 kr. Av nämnda belopp hänföra sig större delen eller närmare 245 000 000 kr. till upprustning av de befintliga sjukhusen och återstående drygt 130 000 000 kr. sålunda till uppförande av nya mentalsjukhus.

Den upprustning och utbyggnad av mentalsjukvården som sålunda påbörjats har visserligen medfört en utomordentligt angelägen standardhöjning av de befintliga sjukhusen. Tillskottet av nybyggda platser har vidare, då samtidigt medelbeläggningen totalt för samtliga sjukhus varit tämligen konstant, medfört att åtminstone den mest besvärande överbeläggningen kunnat reduceras. Denna har sålunda minskat från i genomsnitt för alla sjukhus 14 procent av det s. k. godkända platsantalet år 1955 till omkring 3,5 procent år 1960.

Mot bakgrunden av vad förut anförts i fråga om vårdorganisatoriska brister och föreliggande platsbehov samt alltjämt rådande beläggningsförhållanden och byggnadsmässiga standard vid flertalet befintliga sjukhus är emellertid nu uppnådda resultat att betrakta som en första etapp på vägen att ge mentalsjukvården en materiell och personell standard som motsvarar den moderna kroppssjukvården. I detta sammanhang framhålles att — även om viss osäkerhet kan råda beträffande möjligheterna att åtminstone under de närmaste åren tillföra mentalsjukvården erforderligt

antal läkare — detta icke får hindra att materiellt tillfredsställande vårdförhållanden tillskapas inom detta område. Det är därför utomordentligt angeläget att den påbörjade upprustningen av hela mentalsjukvården kan fullföljas och om möjligt intensifieras under de närmaste åren.

Delegationens förslag till byggnadsarbeten för nästa budgetår förutsätter en medelsanvisning om 42 307 000 kr. I enlighet med vad departementschefen förordade vid sin anmälan av motsvarande anslagsfrågor föregående år har delegationen i samråd med byggnadsstyrelsen och medicinalstyrelsen utgått från en ändrad anslagsmetodik. För ettvarvt av budgetåren 1961/62 och 1962/63 redovisas sålunda en mot den beräknade totala medelsförbrukningen svarande investeringsram, varvid samtliga från tidigare budgetår kvarstående reservationer upplöses och den nya medelsanvisningen sålunda motsvarar skillnaden mellan ifrågavarande båda belopp. Det totala investeringsbehovet under nämnda båda budgetår har sålunda beräknats till 61 162 000 resp. 71 211 000 kr., vartill kommer utrednings- och projekteringsmedel med 2 000 000 resp. 4 000 000 kr.

I detta sammanhang nämnes, att delegationen nyligen också inkommit med förslag till uppförande av nytt skolhem m. m. vid statens skol- och yrkeshem på Salbohed samt nytt yrkeshem för flickor i Laxå såsom ersättning för det nuvarande hemmet i Vänersborg. Förslaget har ansetts böra ytterligare överarbetas i vissa delar. Departementschefen har för avsikt föreslå Kungl. Maj:t att uppdrag meddelas delegationen att vid projekteringen fram till och med färdiga byggnadshandlingar överarbeta förslaget. Proposition i ämnet beräknas kunna framläggas vid riksdagens höstsession. Byggnadsarbetena torde därefter såsom delegationen föreslagit kunna påbörjas under nästa budgetår.

De av delegationen beträffande mentalsjukhusen föreslagna särskilda byggnadsåtgärderna m. m. redovisas i en till propositionen såsom bilaga fogad investeringsplan. Vissa av dessa byggnadsobjekt har ansetts böra ytterligare bearbetas. Då den vidare bearbetningen icke torde medföra några väsentliga avsteg från nu framlagda förslag föreslås Kungl. Maj:t få godkänna den slutliga utformningen av i delegationens investeringsplan redovisade byggnadsobjekt.

Vad först angår *de nya mentalsjukhusen* har delegationen i samråd med Stockholms läns landsting och i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som redovisades för 1961 års riksdag, framlagt förslag till *mentalsjukvårdens organisation i Stockholms län*. Förslaget, som godtagits av Stockholms läns landsting, möjliggör att samtliga tre föreslagna nya vårdenheter kan lasarettanslutats och innebär även i övrigt en ur sjukvårdsorganisatorisk synpunkt mycket tillfredsställande lösning. Vårdplatsbehovet för egentligt mentalt sjuka år 1970 uppskattas till 1 750 vårdplatser, motsvarande ungefär 2,7 promille av en då beräknad folkmängd om 645 000 invånare. I en första utbyggnadsetapp beräknas detta behov

kunna tillgodoses — förutom enligt tidigare planer med 300 à 350 platser vid Ulleråkers sjukhus — med dels 360 platser i anslutning till centrallasarettet i Danderyd, dels 320 platser i anslutning till lasarettet i Norrtälje, dels ock 540 platser i anslutning till ett beslutat nytt lasarett i Huddinge.

För *mentalsjukhuset i Danderyd*, som kan omedelbart anslutas till lasarettets psykiatriska klinik, avses skola utnyttjas dels en del av det nuvarande lasarettsområdet, dels ock ett omedelbart söder därom beläget område som f. n. förvaltas av domänstyrelsen. Över ifrågavarande markområde skall emellertid enligt gällande regionplan framdragas en vägförbindelse av motorvägskaraktär såsom förbindelseled mellan Norrtäljevägen och Uppsalavägen, vilket ur såväl buller- som utrymmessynpunkt skulle omöjliggöra den föreslagna förläggningen av mentalsjukhuset. Med hänsyn härtill och då den omedelbart söder om nämnda tvärväg belägna s. k. Bergshamravägen enligt nu gällande planer ändrats från lokaltrafikled till fyrfilig väg av i det närmaste motorvägsstandard, har departementschefen låtit undersöka möjligheterna för en ändrad sträckning av ifrågavarande tvärväg. Enligt verkställd utredning som redovisats vid sammanträde i inrikesdepartementet mellan berörda parter har vissa ur trafiksynpunkt bättre alternativ för en nordligare sträckning visat sig föreligga. Något ställningstagande till vilket alternativ som därvid skulle vara ur olika synpunkter mest fördelaktigt erfordras emellertid icke nu, så mycket mer som tillkomsten av en sådan tvärväg kan beräknas ligga 25—30 år fram i tiden. Frågan om den slutliga sträckningen av vägen bör bli föremål för ytterligare undersökningar och regionplanen ändras i berörda hänseende. Med hänsyn härtill och då departementschefen anser utomordentligt angeläget, att mentalsjukhuset i Danderyd kan komma till stånd snarast möjligt anser han sig böra tillstyrka delegationens förslag i denna del.

Det föreslagna *mentalsjukhuset i Norrtälje* har av förut anförda skäl icke föranlett någon erinran från departementschefens sida. Med hänsyn till föreliggande vårdbehov i länets norra del och då av länet vid Ulleråkers södra sjukhus nu disponerade, delvis otillfredsställande vårdplatser endast bör bibehållas under en övergångstid är det angeläget att också Norrtäljesjukhuset kommer till stånd snarast möjligt.

Beträffande det föreslagna kombinerade *lasarettet och mentalsjukhuset i Huddinge* har med hänsyn till den relativt närbelägna Södertörns flygflottilj särskilda undersökningar företagits beträffande områdets lämplighet ur bullersynpunkt. Enligt verkställd utredning kan uppkommande störningar beräknas ligga icke oväsentligt under de bullernivåer, som vid bedömningen av motsvarande förhållanden vid det planerade Upplands-Väsby sjukhuset ansågs vara tolerabla. Då vidare någon möjlighet att förlägga det föreslagna sjukhuset till annan plats inom sjukvårdsområdet icke visat sig föreligga har departementschefen — med beaktande jämväl av de stora fördelarna ur vårdsynpunkt att erhålla en direkt samordning mellan ett

mentalsjukhus och lasarett — i likhet med landstinget och medicinalstyrelsen ansett sig kunna godtaga den föreslagna placeringen.

Beträffande villkoren för ett samarbete med landstinget bör såsom delegationen och landstinget förutsatt i tillämpliga delar gälla de riktlinjer som godtogs av riksdagen beträffande avtalet om en gemensam sjukhusanläggning i Upplands Väsby och som också legat till grund för det nyligen godkända avtalet med Örebro läns landsting om driften av Mellringe sjukhus i Örebro.

Byggnadsarbetena vid *psykopatsjukhuset i Katrineholm* beräknas kunna vara helt avslutade under våren 1963. Såsom anmäldes för 1961 års riksdag innebär detta att sjukhuset kan färdigställas omkring ett halvt år tidigare än förut beräknats. Med hänsyn härtill och då ianspråktagandet av ifrågavarande sjukhus kommer att innebära en ur skilda synpunkter synnerligen angelägen avlastning från de övriga mentalsjukhusen har departementschefen intet att erinra mot av delegationen beräknad medelsförbrukning.

Falbygdens sjukhus, som började beläggas under våren 1961, beräknas vara helt ianspråktaget under loppet av innevarande budgetår. Enligt nu redovisade beräkningar torde kostnaderna för sjukhuset kunna reduceras från 31 000 000 till 28 000 000 kr. Mot för ändamålet beräknad medelsförbrukning har departementschefen ingen erinran.

Beträffande *Mellringe sjukhus i Örebro* erinras om att Kungl. Maj:t den 29 december 1961 i enlighet med beslut vid 1961 års riksdags höstsession godkänt avtal med Örebro läns landsting angående landstingets övertagande av driften vid sjukhuset fr. o. m. den 1 januari 1962. Under hösten 1962 torde omkring 420 av sjukhusets 717 vårdplatser kunna börja beläggas medan återstående delar av sjukhuset kan beräknas vara färdigställda hösten 1963.

De egentliga byggnadsarbetena vid det nya *sjukhuset i Sala för högraddigt psykiskt efterblivna* kan beräknas vara avslutade under hösten 1963 och sjukhuset i dess helhet våren 1964.

Såsom förutskickades vid 1961 års riksdag har etapp III av byggnadsarbetena för *sjukhuset i Bollnäs*, vilken etapp omfattar samtliga sju vårdpaviljonger, uppdelats i fem deletapper. Den första av dessa omfattar två vårdpaviljonger, den andra en, den tredje två och de båda övriga vardera en paviljong. Dessa deletapper beräknas bli slutförda resp. våren 1962, hösten 1962, våren 1963, hösten 1963 och våren 1964. Efter färdigställandet av andra deletappen torde sex avdelningar med omkring 180 vårdplatser kunna börja beläggas. Sedan fråga uppkommit om att låta Gävleborgs läns landsting övertaga driften av sjukhuset har landstinget enligt skrivelse till inrikesdepartementet bemyndigat förvaltningsutskottet att — därest avtal med staten om landstingets övertagande av driften vid sjukhuset ansåges böra komma till stånd — å landstingets vägnar träffa sådant avtal.

För egen del har departementschefen av skäl som anfördes i propositionen om Mellringeavtalet intet att erinra mot en sådan lösning. Departementschefen förordar därför att — om förutsättningar härför befinnes föreligga — det får ankomma på Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer som godtagits av riksdagen i fråga om Mellringeavtalet med landstinget träffa avtal i hithörande frågor. Till av delegationen väckt fråga om sjukhusets benämning är departementschefen i detta sammanhang icke beredd att taga ställning.

Vad härefter angår förslagen till *byggnadsåtgärder vid de befintliga mentalsjukhusen m. m.* har delegationen utarbetat principplaner för den fortsatta upprustningen av ytterligare två äldre sjukhus nämligen Umedalens och Furunäsets sjukhus. Vårdplatsbehovet inom upptagningsområdet för *Umedalens sjukhus, d. v. s. Västerbottens län* kan med utgångspunkt från förut angivna riktlinjer beräknas till högst 800 platser. Härtill kommer dock omkring 40 platser för tbc-fall med hemortsrätt inom andra upptagningsområden. Vid delegationens överläggningar med landstinget rörande vårdorganisationen har övervägts möjligheterna att uppdelat vårdplatserna på två vårdenheter i anslutning till lasarett i Umeå och Skellefteå. Enligt vad landstinget framhållit kan emellertid tillräckliga markområden för en sådan lösning icke erhållas. Med hänsyn härtill och då en uppdelning av Umedalens sjukhus med förläggning av en mindre enhet, närmast avsedd för forskning och undervisning i psykiatri, i anslutning till Umeå lasarett ur flera synpunkter skulle innebära en mindre tillfredsställande lösning, har departementschefen funnit sig kunna tillstyrka delegationens förslag att förlägga samtliga vårdplatser för de vuxna egentligt mentalt sjuka till Umedalens sjukhus. Däremot anser departementschefen i likhet med delegationen lämpligt, att den av 1961 års riksdag i princip beslutade barn- och ungdomsavdelningen om cirka 25 platser förlägges i anslutning till lasarettet i Umeå.

Uppskattningen av vårdplatsbehovet inom *Norrbottens län* har verkställts — förutom enligt inledningsvis angivna principer — också med utgångspunkt från en av Norrbottens läns landsting verkställd inventering av antalet mentalt sjuka av olika kategorier inom länet. Enligt landstingets inventering skulle platsbehovet uppgå till cirka 1 100, medan motsvarande behov enligt 1956 års reviderade generalplan, 4-promilleregeln och av delegationen verkställda inventeringar av på mentalsjukhus inneliggande patienter kan uppskattas till resp. 906, 1 050 och 830. Vid landstingets inventering har emellertid någon uppdelning av patienterna på egentligt mentalt sjuka och s. k. lättskötta icke verkställts. Med hänsyn bl. a. härtill men med beaktande av den relativt höga psykiska morbiditet, som landstingets utredning visat föreligga, anser departementschefen i likhet med delegationen, att vårdorganisationen tills vidare bör planeras för i runt tal 1 000 vårdplatser.

Enligt av delegationen verkställd inventering av byggnadsbeståndet vid *Furunäsets sjukhus* kan omkring 750 moderna vårdplatser utvinnas. Landstinget har för sin del ansett önskvärt att också i övrigt erforderliga platser inom länet koncentreras i anslutning till *Furunäsets sjukhus* och i första hand förläggas vid landstingets vårdhem för lättskötta i Öjebyn. En sådan organisation skulle emellertid innebära en lösning av vårdorganisationen som går i rakt motsatt riktning mot de principer — d. v. s. i möjligaste mån mindre och lasaretsanslutna enheter — som varit grundläggande vid ställningstagande under senare år till motsvarande organisationsfrågor. Departementschefen erinrar i sammanhanget om att enligt mentalsjukvårdsdelegationens år 1958 framlagda förslag till vårdorganisation *Furunäsets sjukhus* skulle reduceras till 600 platser och ett nytt sjukhus om 400 platser förläggas i anslutning till lasarettet i Kalix. Även andra alternativ är givetvis tänkbara. En anslutning till länets centrallasarett i Boden ligger av flera skäl nära till hands men också lasarettet i Gällivare och Kiruna, d. v. s. i de inre delarna av länet, kan komma i fråga för en sådan anslutning. Med hänsyn härtill och då en koncentration till länets sydöstra del av samtliga vårdresurser beträffande såväl egentligt mentalt sjuka som lättskötta torde medföra avsevärda olägenheter ur flera synpunkter anser departementschefen starka skäl tala för att den ytterligare vårdenhet om (1 000 — 750) 250 platser som erfordras förläggas till annan plats i länet och i anslutning till ett lasarett.

Något ställningstagande till frågan om placeringen av denna andra vårdenhet synes emellertid icke nu påkallat. Det bör ankomma på delegationen att med utgångspunkt från nu angivna riktlinjer och efter fortsatt samråd med landstinget framlägga förslag till lösning av denna del av organisationsfrågan.

I samband med framläggandet av en plan för upprustningen av *Sundby sjukhus* har delegationen ånyo berört frågan om mentalsjukvårdens organisation i Södermanlands län. För länets eget vårdbehov samt för vård under en övergångstid av utomlänspatienter erfordras (750 + 700) 1 450 vårdplatser.

Enligt för 1961 års riksdag redovisade planer skulle vårdbehovet tillgodoses med 280 vårdplatser vid ett nytt sjukhus i Nyköping och till återstående del, 470 platser, tills vidare vid *Sundby sjukhus*, som emellertid också måste under en övergångstid svara för en del av vårdbehovet — omkring 700 platser — inom Stockholms, Örebro och Västmanlands län. Då *Sundby sjukhus* enligt verkställd byggnadsinventering kan efter en upprustning beräknas erhålla 600 platser skulle, inkl. sekundäravdelningarnas 240 platser, omkring (600 + 280 + 240) 1 120 platser finnas tillgängliga för att täcka ifrågavarande vårdbehov. Upprustningen av *Sundby sjukhus* måste emellertid ske successivt. Då vidare beslutade nya mentalsjukhus beräknas tillkomma i såväl Stockholms som Västmanlands län under upprustningspe-

rioden samt ett antal patienter nu vårdas utom länet kan departementschefen i likhet med delegationen ej förorda att nya vårdpaviljonger uppföres vid Sundby sjukhus. Av nämnda 600 platser vid sjukhuset kan emellertid endast 120 beräknas bli upprustade i sådan omfattning att de kan anses motsvara nu gällande standardkrav. Med hänsyn härtill och då befolkningsunderlaget inom upptagningsområdet för det nya sjukhuset i Nyköping — f. n. cirka 95 000 invånare — under de närmaste åren beräknas öka till drygt 106 000, förordas, att det nya sjukhuset erhåller 330 vårdplatser. Förslaget innebär också ett tillmötesgående av landstingets synpunkter i denna fråga.

På grundval av för 1961 års riksdag redovisade principplaner har delegationen nu framlagt byggnadsplaner för *S:t Sigfrids* och *Restads sjukhus*. Mot dessa har departementschefen i princip intet att erinra. Beträffande *S:t Sigfrids* sjukhus nämnes, att byggnadsplanen förutsätter dels att en befintlig vårdpaviljong för psykopater på längre sikt skall utgå, dels att — om så skulle visa sig lämpligt — möjligheter föreligger att tillmötesgå från landstingets sida framförda önskemål att på grund av lasarettets begränsade utbyggnadsmöjligheter förlägga en lasarettpsykiatrisk klinik till området i nära anslutning till sjukhusets medicinska centrum.

De på grundval av upprättade huvudhandlingar nu redovisade kostnadsberäkningarna för *forskningsavdelningarna vid Ulleråkers* och *S:t Lars' sjukhus* har visat sig betydligt överstiga de tidigare preliminärt uppskattade kostnaderna. Anledningen härtill är bl. a. att de preliminära byggnadsprogram som redovisades för föregående års riksdag upprättades innan professuren i tung psykiatri tillsatts och ämnesområdet för laboratoristjänsten faststälts. För att bereda erforderligt utrymme för undervisningen har vidare trots att platsantalet vid vårdavdelningarna minskats från 30 till 26 viss utökning av bilokaler och kommunikationsutrymmen visat sig erforderlig. Det framhålles emellertid att beträffande forskning och undervisning framförda önskemål om utökade lokaler efter ingående överläggningar kunnat reduceras med omkring en tredjedel. Såväl medicinska fakulteterna som medicinalstyrelsen och direktionerna har godtagit nu föreliggande förslag. Med hänsyn härtill och då departementschefen anser utomordentligt angeläget för hela mentalsjukvården att dessa forskningsavdelningar snarast kommer till stånd finner han sig också för egen del böra tillstyrka förslagen.

I enlighet med den byggnadsplan för *Mariebergs sjukhus* som redovisades för 1961 års riksdag har delegationen vidare framlagt förslag om upprustning av vårdpaviljongen *M 1* vid sjukhuset. Paviljongen, som f. n. inrymmer 282 vårdplatser, beräknas enligt förslaget komma att erhålla sex avdelningar om vardera 30 platser, delvis uppdelade på två vårdgrupper om 14 resp. 16 platser. Kostnaderna beräknas på grundval av upprättade huvudhandlingar till 3 600 000 kr., d. v. s. 20 000 kr. per vårdplats. Förvalt-

ningsutskottet i Värmlands län har emellertid ifrågasatt om godtagbara vårdavdelningar kan erhållas inom paviljongen och icke ansett sig kunna tillstyrka en ombyggnad. För egen del framhåller departementschefen, att paviljongen efter en ombyggnad skulle komma att erhålla vårdavdelningar som med hänsyn till sin allmänna vårdstandard blir väl jämförbara med de nya sjukhusens. Anläggningskostnaden för en ny vårdpaviljong kan beräknas till cirka 28 000 kr. per vårdplats. Med hänsyn härtill förordas, att förnyade överläggningar upptages med landstinget. Om paviljongen befinnes icke böra upprustas i enlighet med delegationens förslag, bör endast begränsade åtgärder vidtagas och paviljongen så småningom utgå ur sjukhusets vårdorganisation. Då emellertid lämpligheten av att uppföra ytterligare nya vårdpaviljonger vid detta stora och ur sjukvårdsorganisatorisk synpunkt mindre väl belägna sjukhus kan starkt ifrågasättas, bör i sådant fall sjukhusets platsantal i motsvarande mån minskas och eventuella ersättningsplatser uppföras på annan ort.

Mot delegationens förslag till uppförande av den vid 1961 års riksdag i princip beslutade *vårdenheten vid Ulleråkers sjukhus för barn och ungdomar* om 52 platser har departementschefen i huvudsak intet att erinra. Med hänsyn till avsaknaden av vårdmöjligheter för detta klientel framhålls angelägenheten av att byggnadsarbetena snarast möjligt påbörjas.

Förslaget till avtal med Grangårde kommun om anslutning av *sekundäravdelningen i Pärby* till kommunens vattenledningsverk godtages.

Delegationens förslag till *byggnadsåtgärder i övrigt* har i och för sig icke givit anledning till erinran från departementschefens sida. De i delegationens förslag till investeringsplan upptagna byggnadsobjekten — som departementschefen i princip godkänt — förutsätter ett medelsbehov av drygt 71 000 000 kr. Under budgetåret 1960/61 uppnåddes en byggnadsvolym av cirka 47 000 000 kr. För innevarande år har en ram fastställts för byggnadsverksamheten om 65 000 000 kr. men delegationen beräknar nu den faktiska investeringsvolymen till endast 61 000 000 kr. Med hänsyn härtill och mot bakgrunden av rådande konjunkturläge beräknas investeringsvolymen för nästa budgetår till 65 000 000 kr. Med hänsyn till erfarenhetsmässigt uppkommande eftersläpningar torde detta icke innebära något reellt hinder för fullföljande av de av delegationen framförda byggnadsobjekten. Det är emellertid angeläget, att projekteringen av nya byggnadsobjekt drives med all kraft så att en reserv av färdigprojekterade byggnadsföretag finnes tillgänglig, om konjunkturläget skulle försämrats. Då reservationen vid utgången av innevarande budgetår kan uppskattas till cirka 32 900 000 kr., erfordras sålunda för nästa budgetår en medelsanvisning om (65 000 000 — 32 900 000) 32 100 000 kr.

Projekteringskostnaderna bör fr. o. m. nästa budgetår bestridas från investeringsanslaget till vissa projekteringskostnader.

Fr. o. m. samma budgetår bör vidare kostnaderna för mentalsjukvårds-

beredningens och dess delegationers allmänna utredningsverksamhet bestridas från ett särskilt å driftbudgeten uppfört förslagsanslag. Departementschefen förordar, att för ändamålet beräknas 1 500 000 kr.

Utrustning av nya mentalsjukhus m. m.

För utrustning av ombyggda och renoverade lokaler vid de statliga mentalsjukhusen samt för anskaffande av viss medicinsk utrustning vid sjukhusen har *medicinalstyrelsen* anmält ett medelsbehov av 1 178 100 kr. Vissa av de av styrelsen angivna utrustningskostnaderna har endast kunnat preliminärt angivas i avbidan på vederbörlig granskning av utrustningsförslagen, och i ett par fall har sådant förslag ännu icke upprättats av vederbörande sjukhusdirektioner. De slutliga kostnaderna torde emellertid i dessa fall otvivelaktigt komma att överstiga de av styrelsen preliminärt angivna beloppen.

Medicinalstyrelsens beräkningar av medelsbehovet under nästa budgetår för utrustningsändamål har i huvudsak icke föranlett någon erinran från departementschefens sida. Enligt vad han under hand erfarit har emellertid centrala sjukvårdsberedningen numera slutfört granskningen av föreliggande utrustningsförslag beträffande administration och medicinskt centrum vid Sundby sjukhus samt tillstyrkt ett belopp av 393 000 kr. för ändamålet. Det förordas därför, att — utöver tidigare anvisat preliminärt belopp — ytterligare (393 000 — 150 000) 243 000 kr. anvisas.

Vidare bör beaktas den fr. o. m. den 1 januari 1962 beslutade höjningen av den allmänna varuskatten. För att möta härav föranledda eventuella prishöjningar beräknas för sådana utrustningsobjekt, varom förslag till slutlig medelsanvisning framlagts, ett ytterligare medelsbehov av 16 500 kr.

För utrustning av nya sjukhus samt nyuppförda byggnader vid befintliga sjukhus m. m. har *mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation* anmält ett medelsbehov av 5 788 300 kr. Av detta belopp hänför sig 4 630 000 kr. till utrustning av nya sjukhus — sjukhuset i Katrineholm för vård av psykopater, sjukhuset i Bollnäs, sjukhuset i Sala för vård av höggradigt psykiskt efterblivna samt bostäder för elever och vikarier vid Falbygdens sjukhus — och 1 158 300 kr. till utrustning vid befintliga sjukhus m. m. Härutöver har delegationen för sådana utrustningsobjekt, varom förslag till slutlig medelsanvisning framlagts, beräknat ett medelsbehov av cirka 32 200 kr. för att möta av höjningen av den allmänna varuskatten föranledda eventuella prisstegringar.

För utrustning av nyssnämnda bostäder för elever och vikarier vid Falbygdens sjukhus har delegationen beräknat ett medelsbehov av 130 000 kr. Då dessa bostäder knappast kommer att vara uppförda förrän under hösten 1963, finner departementschefen det kunna anstå med medelsanvisning för ändamålet.

I övrigt anser departementschefen sig kunna godtaga av delegationen framlagda utrustningsförslag. I detta sammanhang erinras om att i enlighet med det av 1961 års riksdag godtagna samt av Kungl. Maj:t och Örebro läns landstings förvaltningsutskott sedermera godkända avtalet med landstinget angående dess övertagande av driften vid Mellringe sjukhus fr. o. m. den 1 januari 1962 (prop. nr 197; rskr. 395) medel beräknats i årets statsverksproposition (bil. 13, p. 202) för lån till landstinget för utrustning av nämnda sjukhus.

I årets statsverksproposition (bil. 13, p. 33) har vidare efter framställning av mentalsjukvårdsberedningen framlagts förslag till viss försöksverksamhet beträffande öppen vård vid statliga mentalsjukhus. Verksamheten avses omfatta dels öppna mottagningar vid mentalsjukhusen, dels dagsjukvård såväl inom befintliga vårdavdelningar som inom särskilt för ändamålet iordningställda avdelningar, dels ock s. k. skyddade verkstäder för att underlätta övergången till normal arbetsmiljö. I anslutning härtill beräknades kostnaderna för utrustning av avdelningar och verkstäder till omkring 190 000 kr. samt förutsattes, att detta belopp skulle upptagas under nu förevarande anslag. Departementschefen föreslår därför, att ett belopp av 190 000 kr. beräknas för utrustningsändamål i samband med nämnda försöksverksamhet beträffande öppen vård.

Slutligen bör — såsom medicinalstyrelsen anfört — ett vid utrustningen av Gullberna sjukhus icke ianspråktaget belopp om 20 000 kr. återredovisas.

Medelsbehovet för nästa budgetår skulle sålunda uppgå till (1 178 100 + 243 000 + 16 500 + 5 788 300 + 32 200 — 130 000 + 190 000 — 20 000) 7 298 100 kr. eller i runt tal 7 300 000 kr. Anslaget, som för innevarande budgetår uppförts med 3 054 000 kr., bör sålunda för nästa budgetår uppräknas med 4 246 000 kr.

Vilhelmsro sjukhus: Om- och utbyggnadsarbeten

Byggnadsstyrelsen har hemställt, att ett investeringsanslag om 300 000 kr. måtte anvisas för budgetåret 1962/63 för uppförande av en ny bro över järnvägen Jönköping—Falköping för tillfartsvägen till Vilhelmsro sjukhus m. m.

Infartsvägen till Vilhelmsro sjukhus passerar järnvägen Jönköping—Falköping via en äldre bro. Denna bro är inte dimensionerad för belastning av tyngre fordon såsom brand- och oljebilar. I den av 1959 års riksdag godtagna reviderade planen för upprustning av Vilhelmsro sjukhus har därför förutsatts, att den befintliga bron skall ersättas med en ny.

Byggnadsstyrelsens förslag till ny bro över järnvägen innebär, att den nuvarande bron rives och ersättes med en betongbro, förlagd något söder om den gamla bron. I anslutning härtill måste vissa smärre arbeten utföras

beträffande infartsvägen till Vilhelmsro. Den totala kostnaden härför har beräknats till 300 000 kr. Då det icke minst ur brandrisksynpunkt är angeläget, att tillfartsvägen till Vilhelmsro sjukhus snarast möjligt förses med en ny bro över järnvägen, förordar departementschefen i likhet med byggnadsstyrelsen, att nämnda belopp anvisas för budgetåret 1962/63.

Motioner

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehaft följande likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sörlin m. fl.* (I: 631) och den andra inom andra kammaren av fru *Lindekvist m. fl.* (II: 759), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av frågan om förläggningen av vårdplatser för vuxna mentalt sjuka i Västerbottens län ville bemyndiga Kungl. Maj:t att efter ytterligare samråd med Västerbottens läns landsting vidtaga sådana åtgärder, att erforderliga vårdenheter må kunna förläggas i anslutning till befintliga kroppssjukhus.

Beträffande motiveringen för yrkandet torde få hänvisas till motionen I: 631.

Utskottet

I propositionen redogör departementschefen inledningsvis för de olika metoder för bedömning av vårdplatsbehovet och dess förändringar på längre sikt vilka kommit till användning inom mentalsjukvården. De skiljaktiga resultat som därvid erhållits manar till försiktighet när det gäller att fastställa det vårdplatsbehov, som bör ligga till grund för principplanerna för upprustningen av de särskilda mentalsjukhusen. Med hänsyn härtill och med beaktande av å ena sidan nya behandlingsformer vid sjukhusen med därav föranledda förbättrade behandlingsresultat, å andra sidan pågående förskjutning i patientgruppernas sammansättning mot en allt större grupp åldringar, framstår det som mycket angeläget, att söka ge sjukhusorganisationen en så elastisk utformning som möjligt. Till följd härav bör — såsom departementschefen framhållit — den mera genomgripande definitiva upprustningen av de befintliga mentalsjukhusen begränsas till det antal vårdplatser som vederbörande sjukhus under alla förhållanden kan beräknas få i en framtida vårdorganisation. Enär byggnadsbeståndet framför allt vid de äldre sjukhusen genomgående är hårt förslitet, synes det utskottet dock ofrånkomligt att även återstående delar blir föremål för upprustning med sikte på fortsatt användning under en längre eller kortare övergångsperiod.

Av propositionen framgår vidare att tillkomsten av följande nyligen färdigställda eller under uppförande varande mentalsjukhus, nämligen Gullberna, Falbygdens och Mellringe sjukhus, mentalsjukhuset i Bollnäs samt sjukhusen i Sala för höggradigt psykiskt efterblivna och i Katrineholm för s. k. psykopater, medför ett sammanlagt tillskott av närmare

3 800 vårdplatser. Samtidigt har en omfattande upprustning av de befintliga sjukhusen påbörjats och i viss utsträckning genomförts. För uppförande av nya mentalsjukhus och upprustning av de befintliga sjukhusen har sedan budgetåret 1950/51 t. o. m. innevarande budgetår anvisats tillhoppa omkring 375 miljoner kr. Trots denna ansenliga upprustning råder fortfarande en besvärande överbeläggning. Med hänsyn härtill och till föreliggande platsbehov samt med beaktande av den alltjämt otillfredsställande byggnadsmässiga standarden vid flertalet befintliga sjukhus, är det såsom departementschefen framhållit utomordentligt angeläget att den påbörjade upprustningen av hela mentalsjukvården kan fullföljas och om möjligt intensifieras under de närmaste åren.

Departementschefen nämner, att mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation inkommit med förslag till uppförande av bl. a. nytt yrkeshem för flickor i Laxå såsom ersättning för det nuvarande hemmet i Vänersborg. Förslaget har ansetts böra ytterligare överarbetas i vissa delar, varför proposition i ämnet beräknas kunna framläggas först vid riksdagens höstsession. Utskottet vill med anledning härav erinra om att utskottet i sitt utlåtande nr 96 år 1961 ansåg, att frågan om lokaliseringen av det nya hemmet borde ytterligare övervägas, varvid även borde undersökas huruvida möjligheter förelåg att alltjämt ha hemmet förlagt till Vänersborg, ehuru på annan plats inom staden eller i dess närhet. Vid frågans avgörande i riksdagen stannade emellertid kamrarna vid olika beslut, därvid första kammaren anslöt sig till utskottets uppfattning medan andra kammaren tillstyrkte Kungl. Maj:ts i propositionen 1961:72 framlagda förslag, att en förläggning av hemmet till Laxå i första hand skulle övervägas. Utskottet har nu inhämtat, att den av delegationen härefter vidtagna utredningen enligt Kungl. Maj:ts direktiv begränsats till att avse en placering av det blivande hemmet till Laxå. Utskottet utgår ifrån att Kungl. Maj:ts ställningstagande härvidlag föregåtts av ytterligare överväganden i lokaliseringsfrågan samt förutsätter att dessa överväganden närmare redovisas i den blivande propositionen.

Vad angår de nya mentalsjukhusen har utskottet icke funnit anledning till erinran mot det framlagda principförslaget beträffande *mentalsjukvårdens organisation i Stockholms län*. Förslaget upptager tre mentalsjukhus, nämligen ett om 360 vårdplatser i anslutning till centrallasarettet i Danderyd, ett om 320 platser i anslutning till Norrtälje lasarett och ett om 540 vårdplatser i anslutning till ett planerat nytt lasarett i Huddinge kommun. Beträffande villkoren för ett samarbete med Stockholms läns landsting bör såsom departementschefen förutsatt i tillämpliga delar gälla de riktlinjer som godtogs av riksdagen beträffande avtalet om en gemensam sjukhusanläggning i Upplands Väsby och som också legat till grund för det nyligen godkända avtalet med Örebro läns landsting om driften av Mellringe sjukhus i Örebro.

Mot i propositionen beräknad medelförbrukning avseende *psykopatsjukhuset i Katrineholm, Falbygdens sjukhus, Mellringe sjukhus i Örebro, sjukhuset i Sala för högradigt psykiskt efterblivna samt sjukhuset i Bollnäs* har utskottet ej heller något att erinra. Beträffande det sistnämnda sjukhuset anser sig utskottet vidare böra godtaga departementschefens förslag att — om förutsättningar därför befinnes föreligga — det får ankomma på Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer som godkänts av riksdagen i fråga om Mellringeavtalet med Gävleborgs läns landsting träffa avtal angående landstingets övertagande av driften vid ifrågavarande sjukhus.

Vad härefter angår byggnadsåtgärder vid de befintliga mentalsjukhusen m. m. har departementschefen redovisat principplaner för den fortsatta upprustningen av *Umedalens* och *Furunäsets* sjukhus. Enligt vad departementschefen anför har överläggningar ägt rum med Västerbottens läns landsting angående bl. a. en uppdelning av de för länets behov erforderliga vårdplatserna på ett lämpligt antal vårdenheter i anslutning till befintliga kroppssjukhus. Enär landstinget framhållit att tillräckliga markområden för en sådan lösning icke kunde erhållas, har förslag om en samordning icke ansetts nu kunna framläggas. Departementschefen har därför tillstyrkt att samtliga vårdplatser för de vuxna egentligt mentalt sjuka förläggas till Umedalens sjukhus. Såsom i motionerna I: 631 och II: 759 framhållits talar emellertid såväl medicinska som sjukvårdsorganisatoriska och ekonomiska synpunkter för att alla möjligheter till en samordning av somatisk och psykisk vård tillvaratas. På senare år utomlands och i Sverige gjorda strävanden att förlägga mentalsjukvården till kroppssjukhus innebär enligt utskottets mening en synnerligen önskvärd utveckling. Med hänsyn härtill synes frågan om organisationen av mentalsjukvården i Västerbottens län böra ytterligare övervägas. Utskottet förordar därför med tillstyrkande av det gjorda motionsyrkandet att Kungl. Maj:t bemyndigas att efter ytterligare samråd med Västerbottens läns landsting vidtaga sådana åtgärder, att erforderliga vårdenheter kan förläggas i anslutning till befintliga kroppssjukhus i länet.

Vad departementschefen anfört beträffande *Furunäsets* sjukhus vid Piteå överensstämmer helt med utskottets egen uppfattning. Starka skäl talar således för att icke samtliga de vårdplatser, för vilka vårdorganisationen i Norrbottens län tills vidare avses bli planerad, koncentreras till detta sjukhus utan att en lämpligt avvägd vårdenhet i stället förläggas till annan plats i länet och i anslutning till ett lasarett.

Av riksdagen föregående år beslutade riktlinjer för *organisationen av mentalsjukvården i Södermanlands län* innebar, att vårdbehovet inom länet skulle tillgodoses — förutom tills vidare vid Sundby sjukhus — vid ett nytt lasarettanslutet sjukhus i Nyköping på omkring 280 vårdplatser. Med hänsyn till vad departementschefen nu anfört i frågan, vilket även överens-

stämmer med landstingets egna önskemål, anser sig utskottet böra godtaga det i propositionen föreslagna ändrade vårdplatsantalet — 330 vårdplatser — vid sistnämnda sjukhus.

Mot i propositionen framlagda förslag till upprustning av *S:t Sigfrids* och *Restads sjukhus* samt uppförande av ny *vårdenhet vid Ulleråkers sjukhus för barn och ungdomar*, vilka byggnadsföretag grundar sig på av 1961 års riksdag godkända principplaner, har utskottet icke funnit anledning till erinran.

De på grundval av upprättade huvudhandlingar i propositionen redovisade kostnadsberäkningarna för *forskningsavdelningarna vid Ulleråkers* och *S:t Lars sjukhus* har visat sig betydligt överstiga de tidigare preliminärt uppskattade kostnaderna. Med hänsyn till vad departementschefen anfört i frågan och då utskottet betraktar dessa forskningsavdelningar som synnerligen angelägna projekt anser sig utskottet trots kostnadsökningarna böra tillstyrka förslagens genomförande.

I enlighet med en av 1961 års riksdag godkänd byggnadsplan för *Mariebergs sjukhus* har utarbetats ett förslag om upprustning av vårdpaviljongen M I vid sjukhuset. Förvaltningsutskottet i Värmlands län har emellertid ifrågasatt om godtagbara vårdavdelningar kan erhållas inom paviljongen och har icke ansett sig kunna tillstyrka en ombyggnad. Departementschefen framhåller att paviljongen efter en ombyggnad skulle komma att erhålla vårdavdelningar som med hänsyn till sin allmänna vårdstandard blir väl jämförbara med de nya sjukhusens. Verkställda beräkningar utvisar att anläggningskostnaderna för en ny paviljong blir väsentligt högre än kostnaderna för den ifrågasatta ombyggnaden. För utskottet synes det fullt klart att en ombyggnad som syftar till en med nya sjukhus jämförbar vårdstandard och som jämväl i övrigt är i nivå med de krav modern mental-sjukvård uppställer bestämt är att föredraga framför en mer kostnadskrävande nyanläggning. Samhällsekonomiskt sett måste det vara ett av alla parter omfattat intresse att i den utsträckning som sålunda kan anses godtagbar i första hand utnyttja befintligt byggnadsbestånd. Givetvis kan i det enskilda fallet diskussion lätt uppstå om vilken vårdstandard som från angivna synpunkter är att betrakta som acceptabel. Speciella omständigheter får vidare ibland förutsättas tala för en nybyggnad. I de fall en ombyggnad sammantaget medför klart påvisbara fördelar anser utskottet sig emellertid kunna räkna med att sådana krav icke kommer att uppställas, att det allmänna åsamkas onödiga kostnader. Med hänsyn till det anförda föreslår utskottet i likhet med departementschefen att förnyade förhandlingar i den aktuella byggnadsfrågan upptages med Värmlands läns landsting.

Förslaget till avtal med Grangärde kommun om anslutning av *sekundäravdelning i Pärby* till kommunens vattenledningsverk anser sig utskottet kunna godtaga.

I propositionen framlagda förslag till *byggnadsåtgärder i övrigt* har inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande. Utskottet tillstyrker att Kungl. Maj:t bemyndigas godkänna den slutliga utformningen av i den till propositionen fogade investeringsplanen redovisade byggnadsobjekt.

Den av departementschefen föreslagna förändringen i anslagsmetodiken fr. o. m. budgetåret 1962/63 har redan godkänts av 1961 års riksdag och föranleder därför ingen erinran från utskottets sida. Utskottet godtager vidare den gjorda beräkningen av investeringsvolym och anslagsbehov för nästa budgetår liksom även förslaget att kostnaderna för mentalsjukvårdsberedningen uppföres under ett särskilt förslagsanslag å driftbudgeten.

Under reservationsanslaget till *Utrustning av nya mentalsjukhus m. m.* äskas 7 300 000 kr., varav omkring 5 700 000 kr. för utrustning av nya sjukhus samt nyuppförda byggnader vid befintliga sjukhus m. m. samt 190 000 kr. för utrustningsändamål i samband med viss försöksverksamhet beträffande öppen vård. Mot detta förslag har utskottet icke något att invända. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att utskottet i sitt av riksdagen numera godkända utlåtande nr 11 under punkten 31 tillstyrkt, att en försöksvis organiserad öppenvårdsverksamhet igångsättes vid de statliga mentalsjukhusen.

I propositionen föreslås slutligen, att tillfartsvägen till *Vilhelmsro sjukhus* förses med en ny bro över järnvägen. Mot detta projekt, som kostnadsberäknats till 300 000 kr., har utskottet intet att erinra.

Under åberopande av det anförda och då Kungl. Maj:ts förslag i övriga delar inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande hemställer utskottet,

att riksdagen må

I. godkänna de av utskottet förordade riktlinjerna för byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.;

II. bemyndiga Kungl. Maj:t att

a) i huvudsaklig överensstämmelse med de principer, som legat till grund för det med Örebro läns landsting träffade avtalet om driften av Mellringe sjukhus, godkänna avtal med Gävleborgs läns landsting angående dess övertagande av driften av mentalsjukhuset i Bollnäs;

b) godkänna avtal med Grangärde kommun angående anslutning av sekundäravdelningen i Pärby till kommunens vattenledningsverk;

III. med upplösning av samtliga kvarstående reservationer å tidigare för ändamålet anvisade anslag till *Vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.* för budgetåret 1962/63 å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 32 100 000 kr.;

Statsutskottets utlåtande nr 129 år 1962

IV. till *Kostnader för mentalsjukvårdsberedningen* för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 500 000 kr.;

V. till *Utrustning av nya mentalsjukhus m. m.* för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 7 300 000 kr.;

VI. till *Om- och utbyggnadsarbeten vid Vilhelmsro sjukhus* för budgetåret 1962/63 å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 300 000 kr.;

VII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 631 och II: 759 bemyndiga Kungl. Maj:t att efter ytterligare samråd med Västerbottens läns landsting vidtaga sådana åtgärder, att erforderliga vårdenheter för vuxna mentalt sjuka i länet må kunna förläggas till befintliga kroppssjukhus.

Stockholm den 15 maj 1962

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Gillström, Einar Persson, fröken Andersson, herrar Birger Andersson, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Ragnar Bergh, Per Jacobsson, Bengtson, Mårtensson, Bertil Petersson, Edström, Bengt Gustavsson, Herbert Larsson och Manne Olsson; samt

från andra kammaren: herrar Staxäng, Petterson i Degerfors, Gustafsson i Stockholm, Karlsson i Olofström, Svensson i Stenkyrka, Almgren, fröken Elmén, herrar Nilsson i Göingegården, Andreasson, Mellqvist, fru Lewén-Eliasson, herrar Svensson i Ljungskile, Andersson i Knäred, Fagerlund och Nelander.